

Dokler je bil domá, ni nikdar tako pazil na besede, kako naj jih izgovarja, kot mora v šoli. Ali ne samo gospod učitelj, tudi gospod katehet mu vedó vedno kaj popravljati v njegovem govoru. Rekó mu, da v veri ne sme moliti „gmajno svetnikov“, ampak „občestvo svetnikov“, dalje mu rekó, da tudi ni prav „gor vstajenje mesa“, ampak samo „vstajenje mesa“ i. t. d. S tem, da poblaže g. katehet, z molitvijo, katero mu priporoče, naj jo moli pobožno, njegovo serce, ga tudi malo uče, pravilno govoriti.

In tako preteče prvo leto njegovega študiranja. Naučil se je veliko, veliko. Da je pa tudi on prepričan, da zna v resnici vse to, kar se je učil, mu napišejo učitelj v spričevalo konec leta same dobre rede. Potem počiva Anže šest tednov na svojih lorbarjih, da začne prihodnje leto z novimi močmi delovati v šolskih klopeh.

Pa tudi civiliziral se je malo naš Anže. Učitelj je malo oster. Prepovedal mu je, vsekovati se s persti, česar poprej Anže menda še vedel ni, in rekel mu je, da je zato žepna ruta. Tudi učitelj ni rad videl, da prihajajo otroci bosi v šolo; zapovedal jim ni ravno, da morajo biti obuti, ampak videl le ni rad, če so bili bosi. Ali na to je pa pazil, da so vsak dan vmiti in počesani. Anže tudi tega znabiti do zdaj še ni storil, le ob nedeljah, ko je šel v cerkev se je vmil in počesal. Učitelj mu je pa tudi dokazal, zakaj mora vmit in počesan priti tudi v šolo. Rekel je, da je šola ravno tako svet kraj, kakor cerkev. Anže je verjel, in se, kakor ubogljiv učenec tudi ravnal po njegovi zapovedi. Tudi ni mogel terpeti učitelj, da prihajajo otroci raztergani v šolo. Zapazil je takoj vsako ljuknjo na obleki, in podučil je otroke tudi, zakaj naj si jo dajo zašiti. „Glejte otroci“, je dejal, „zdaj je ljuknja še majhna, lahko se še zamaši; ali če jo pustite, postajala bo zmiraj večja, in na zadnje se bo raztegnila čez celo obleko, in kaj bo potem? Nove bo treba kupiti, česar bi pa ne bilo treba tako hitro, ako bi se bila zašila ljuknja, ko je bila še majhna“. — In še mnogo tacega lepega pripoveduje učitelj učencem.

Tu sem povedal seveda le jako na kratko, kaj se uči vse Anže. Naj premislijo to dobro sovražniki šole! Malenkosti so, poreče kdo. Malenkosti so pač, ali potrebna podlaga so za prihodnje Anžetovo izobraženje. Kdo bi Anžeta pač opozoril na vse to, kdo bi si prizadjal toliko truda ž njim, ako bi ne bilo učitelja! Omikane ljudi bi radi imeli, ali zaničujemo one, ki nam jih omikujejo. Sramujmo se!

(Dalje prih.)

P o ž e n č a n.

Prikazovale so se v slovenščini vzlasti od l. 1848 mnogotere razlike v pisavi in besedni stavi; pogrešali so tu in tam edinosti in doslednosti; bile so zarad tega pravde med pisatelji. Kako tem priti v okom? Naj

se vstanovi viša slovnična sodnija ali akademija, nasvetuje (št. 16 l. 1855) Novicam še sedaj veren dopisovatelj, t. j. pet ali deset slovenskih učenjakov — veljakov, in po njihovih določilih verši naj se vsa naša pisava. Tega nasveta se koj poprime Poženčan ter v št. 34—36 spiše „O slovniškej sodnji“ sostavek, kjer v imenu več verlih Slovencev prosi, naj prof. Metelko in dr. Bleiweis osnujeta to sodnijo, da v enojnih oblikah dospeta na dan dva jako znamenita spomenika slovenske književnosti t. j. Slovar pa sv. Pismo. —

„Slovnica in slovar morata vkupaj hoditi, piše na pr. Ravnikar v omenjenem sostavku. . . Italijani pravijo: „La pratica val più della grammatica“. Marsikaj se vé iz slovnice, ko pride pa na pisanje, se polno pomot vrije, in veliko reči zgrešimo . . . Vém, da sem z družimi vred potreben slovniške sodnije, vendar pa naj po svojej vednosti omenim nekterih napak, ktere je semtertje najti, in ktere bode slovniška sodnija težko poterdila. Če me kdo z dovodi, se vé da veljavnimi, zaverne, mu bodem hvaležen, saj moram želeti li resnice in pravega, ne pa svoje terme in zmot . . . Več oči več vidi, s posvetovanjem se človek marsikaj naučí ali preuči . . . Še nekaj! Dobé se taki, ki pravijo: „kaj je že, če kdo kake slovniške ali pravopisne pomote napravi, da se li vé, kaj bi rad rekel“. Ali se dandanašnji tudi v šolah, kar nemščino in latinščino tiče, na to nič ne gleda? Nekdaj je po plečih, ali na dlan ali pa po perstih dobil, kdor je v nemškem narekoma pisavši kak h ali en e, kjer morata dva biti, opustil, ali če je ei, eu, ai eno z družim zmesal. Ali bi bili dandanašnji učeniki nemščine zadovoljni, da bi rekli, to nič ne dé, če bi učenci v nemškem „der Mensch“ po „Engel“ sklanjali, ali pa „preisen“, „verstehen“ po „loben“ upregali? Ali bi bili učeniki latinščine zadovoljni, ko bi jim učenci „homo“ po „faber“ sklanjali, ali pa „cado“, „lego“, „dico“ po „amo“ upregali? Ali ne podčertajo učeniki vsacega nemškega ali latinskega stavka, kateri ni po pravilih slovnice? In kdor veliko tacih pomot napravi, se mu reče: „ti se bodeš tega še eno leto učil, in zraven še šolski dnar plačeval, in kar so starši letos za te zdajali, je vse zastonj“. In to je prav, ako nočemo v jezicih babiljonski zidarji biti. Učeniki si toliko prizadevajo pri mladenčikih, da bi ti kak jezik prav znali, ko bodo možje; pri možéh bi si pa kdo zupal terditi, da je vse eno, naj kak jezik govoré ali pišejo kakor si bodi. Verh tega je pa še pomisliti, da marsikteri slovenščino bolj rabi in bolj potrebuje kakor latinščino ali gregovščino ali francozko ali italijansko, za kar je mladeneč veliko terpel“. —

Posvetovanje o slovniški sodniji je rešilo vredništvo na koncu tega spiska v svojem pristavku, češ, sodnija taka je nemogoča, in to rešitev sta mu kratko pa dobro poterdila Slomšek in Metelko (str. 167). Popustil jo je bil toraj tudi Ravnikar, in je pridno pomagal pri dveh naj-

večih tedanjih slovstvenih delih, kateri ste bile natisnjeni po povelji in oziroma na stroške kneza Antona Alojzja, namreč: „Sv. Pismo stare in nove zaveze z razlaganjem“ . . po Vulgati . . dr. J. Fr. Allioli . . Odmenjena sta mu bila takrat v obdelavo preroka Izaija in Jeremija, ki se poslovenjena nahajata v IV. zvezku l. 1859 str. 9 — 362. In v I. zvezku l. 1857 se bere v predgovoru str. 14 med sodelavci in pomočniki tudi: „Matevž Ravnikar, fajmošter v Predaslah“. — Drugo t. j. Slovar (Deutsch-slovenisches Wörterbuch) l. 1860 ravno tako pripoveduje, kateri strokovnjaki slovenski so po Vodnikovem sestavljeni rokopis pred natiskovanjem pregledovali, in v predgovoru str. 8 že pohvaljenega še posebej hvalno omenja, namreč: „von denen (ausgezeichneten Sprachkennern) die Herren Matthaeus Ravnikar und Johann Zalokar bis ans Ende ausharrend sich noch insbesondere grosse Verdienste um das Werk erworben haben“. — Po tem sodelovanji je Poženčan, sicer bolj povestničar, odslej jel paziti na slovenske besede obliko in lastnijo ter je vsled tega priobčil v Novicah l. 1858 št. 29 spis: „Kaj nas oziroma na povestnico uči dolensko in kaj gorensko podnarečje krajske slovenščine?“ — Za prvim nemško-slovenskim slovarjem je imel priti na svetlo drugi slovensko-nemški, in J. Zalokar naznani, da ga spisuje in to etimologično, po koreninah in jezikoslovnem sorodstvu. Temu nasprot se oglasi v Nov. l. 1859 št. 41 Poženčan prečastitemu gosp. Zalokarju:

„Ali naj bo abecedna ali družinstvena osnova v našem slovarju?“

„V obziru osnove našega slovarja . . . kar drugače mislim, to Vam želim tu razodeti . . Družinstvena osnova se mi ne zdi namenu našega zdanjega slovarja primerna . . Etimologična kakor tudi družinstvena osnova je li za učene preiskovavce, kateri že jezik dobro umejo, in teh je malo; drugi pa potrebujemo slovarja, kateri nam besede po abecednem redu prešteva, ker so te nam samim Slovencom več ali manj neznane in jih bomo po tem redu najpred in najlože najdlji. Ravno tako in pa še bolj je osnova po abecednem redu za tujce, kateri si želé s slovarjem pri učenji našega jezika pomagati . . . Tudi drugi narodi so svoje slovarje sploh po abecedni osnovi pisali . . . Peščica učenih, katerim je za družinstvo in etimologio mar, naj si sama pomaga, saj ima gospod dr. Miklosičeve „Radices linguae slav.“ in Jarnikov etimologikon . . . Družinstvena osnova bi slovar veliko večji napravila . . . Mnenje gosp. dr. Miklosiča in gosp. Cigale-ta v obziru slovarjeve osnove ni zaničevati, in še celó dolžnost je ju poslušati, ker je to naročil rajnki prečastiti gospod Mecen. Besede gosp. dr. Miklosiča, ki jih je bilo v Novicah brati, so zares tudi premisljiva vredne in važne. — Abecedna osnova brez družinstvene bo vstregla učenim gospodom in učencom slovenščine.

Ž njo se bodete združili z učenimi podpiravci slovenskega slovarja. L' union c' est la force! To so moje dobrovoljne besede do Vas, sicer pa ostanem Vaš stari spoštovavec“.

Tako se stari spoštovavec tudi ni smel pogrešati v spomeniku, ki se je tedaj snoval njegovemu vzorniku na čast, in res kaže „Vodnikov Spominek“, na svitlo dal dr. E. H. Costa v Ljubljani 1859, Poženčana na str. 193 — 196, kjer se nahajajo njegove tri Pesmi: „Kralj Matjaž“ (V enem ogerskem podmeli, — Kjer veliki so prestori, — Z svojih konjиков kardeli — Kralj Matjaž zdaj spi v šotori i. t. d.); „Sinica“ (Matičik prekopal po versti je sneg, — Drobtine in žito potresa po tleh; — Izstradane pevke z njim hrepene, — Pobirajo živež, hvaležno žgole i. t. d.); „Bernekarjev grad“ (Pri cerkvi svetega Martina — Je hrib, na katerem je grajšina, — In dalje Straža hrib stoji. — Iz grada h Straži pot storjena, — Pod zemljo skrito je zvotljena; — Gospod Bernekar tu živi i. t. d.) z nekaterimi pojasnujočimi opombami.

Kranju bližnji sosed — zahajal je Poženčan rad tje na pokopališče (groblje, mirje, žalje), kjer v zemlji domači leži truplo družega pervaka v slovenskem pesništvu, in l. 1858 spominja se Vodnika — zapoje l. 23 tudi Fr. Prešernu naslednjo žalostinko:

Pri žaljah Krajskega mesta.

Kokra in Sava z desne in leve
Silno šumi;
V burnem vihranju, v noči brezljunji
Nekaj blišč.

Bela kapela, zraven so žalje,
Tamkaj en križ.
Kaj si ti tukaj? nekaj mi reče,
Nič ne storiš?

Tukaj počiva pesnik ljubezni:
Krajski Ovid!
V viharjih je živel, mnogo je željo
Želel spolnit.

Toraj viharji dalje še večkrat
Tukaj buče.
Njega zastoni še iz zemlje domače
Kviško buče.

Nekaj zdihuje v bližnjemu logu,
To je spomin!
Kokra po ljubem doli zdihuje
Sredi globin.

Tica ne poje, gotovo jo tudi
Serčik boli;
Čuk li še svojo (čudno popevko)
V mraku krič.

Mati Slovenija v zaranem svitu
Toči solzé, —
Viditi mreti tiste, ki njene
Deca budé.

Tiho viharji! Pevca pustite!
Zdihnem na to,
Naj se ga smili gori sprejeti
Jasno nebo!

Dopisi in novice.

— **Iz Vojnika**, 8. maja. — »Učit. društvo celjsko« imelo je dne 2. maja v prostorih celjske dekliske učilnice svoj 5. letošnji občni zbor. Navzočih bilo je 21 udov in 3 gosti (G. g. Šest iz Rač, Gaberšek iz Zidanega mosta in Dobnik iz Št. Jurja.)

Po odpetju Hajdrihovega »Slovo« prične društveni predsednik g. Bobisut ob 11. dop. zborovanje.

Ko se zapisnika (slov. in nem.) zadnje seje prečitata ter brez ugovora sprejmeta, naznani nam g. predsednik nekov dopis sl. okraj. šol. sveta, v kojem sl. društveno vodstvo pozivlja, da naj mu to blagovoli poslati zapisnik vseh udov društva in po vsakem zborovanju pak imenik vseh se udeleživših udov. — Povod k temu dopisu dala je sl. okr. šl. svetu ta prikazen, ka nekateri učitelji, koji morajo po zakonu tudi v četertkih šolo imeti, pa jim je okr. šl. svet pred nekaj leti na prošnjo društva vsak prvi četertek v mescu prosto dovolil v to svrhu, da se mogó društvenih zborovanj udeležiti; a v ovih četertkih niti šole nemajo, niti se društvenih zborov ne udeleže. Da se toraj ta nepostavnost zapreči, od tod izvira ovi poziv.

Dalje nam gospod predsednik naznani veselo novico, da hoče obče štovani zdravnik Dr. J. Tarbauer pri nekojih prihodnjih zborih nekoliko o »anatomiji« in »šolski higieniji« govoriti.

Za kraj selivnega shoda mesca junija predlaga društveno vodstvo trg Št. Jur na juž. železnici kot najpripravnější. Na predlog g. Kupnika pa, koji meni, da smo v Št. Jurju vže lani enok bili, da imamo itak letos mesca julija tamkaj vradno okrajno konferenco in pa, da nam ovi kraj ničesa znamenitega ne more pokazati, sprejme se za kraj selivnega shoda Hrastnik.

Na to je govoril g. Miklavce o oblikoslovnem poduku na narodnej šoli. V daljšem govoru sprejetem z veliko pohvalo, v katerem se je pokazal pravega izvedenca v tej stroki, razvil nam je g. poročevalec vso metodično obravnavo tega važnega pa tudi težkega predmeta.

Sledeča točka dnevnega reda je govor g. Jarca »prvotni nauk v slovnic«, a morala se je radi pozne ure na prihodnji selivni odbor dne 6. junija odložiti.

A. B.

— **Iz Železnikov**, 20. majnika. (Angel varuh čuje nad otroci.) Opravila in družinske razmere tukajšnih stanovnikov so z malo izjembo take, da na svoje manjše otroke v resnici ne morejo tako paziti, kakor bi imeli, in pisavec teh verstic je že mnogokrat djal, da bi se praznik sv. angelov varhov imel praznovati v Železnikih vsako leto z največjimi cerkvenimi slovesnostmi. Zlasti večkrat cepne kakšni otrok v katerega zmed mnogih vodotočev (bajarjev), ki so napeljani k posameznim fužinam in kovačnicam; vender pa je k sreči